

УМУМ ТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИДА “ИНФОРМАТИКА” ФАНИНИ АКТ АСОСИДА ЎҚИТИШНИНГ ПЕДАГОГИК ЖИХАТЛАРИ

Лутфуллаев Махмуд Хасанович

Ш.Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети профессор

Аминов Баҳром Бурхонович

Ш.Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети ассистент

e-mail:bahrom_aminov@mail.ru

Аннотатция. Ушбу мақола умум таълим мактабларида ўқув жараёнини самарадорлигини оширишда ахборот технологияларидан фойдаланиш масаласи таҳлил қилинган бўлиб ахборот технологияларининг замонавий ютуқларини ўқув жараёнига қўллашга доир илмий мақолалар асосида олинган натижалар тадқиқ қилинган.

Калит сўзлар: мультимедиа, педагогик технология, ўқитиш технологияси, ахборот-коммуникация технологияси.

Аннотатция. В данной статье анализируется вопрос использования информационных технологий для повышения эффективности образовательного процесса в общеобразовательных школах, а также исследуются результаты, полученные на основе научных статей о применении современных достижений информационных технологий в образовательном процессе.

Ключевые слова: мультимедиа, педагогическая технология, технология обучения, информационно-коммуникационные технологии.

Abstract. This article is devoted to the issue of using information technology in improving the educational process and increasing its effectiveness in secondary schools, as well as the relevance of the idea of using modern achievements of information technology in the educational process in the general education system. presented.

Key words: multimedia, pedagogical technology, information and communication technologies.

Бугунги кунда бутун дунёда ахборот технологиялари кенг кўламда ривожланмоқда. Шубҳасиз, таълим жараёнида янги ахборот технологияларидан мақсадли фойдаланишни йўлга қўйиш зарурдир. Замонавий жамият ахборот узатиш ҳажми ва тезлиги жиҳатидан чегараланмаган бутунжаҳон ахборот тармоғидан фаол фойдаланиши билан ҳарактерланади. Мултимедиа ва Интернет технологияларининг пайдо бўлиши ва кенг тарқалиши ахборот коммуникацион-технологиялари (АКТ) ни мулоқот, тарбия, жаҳон ҳамжамиятига кириб бориш воситасида ишлатиш имконини бермоқда.

Бугунги кунда ўқув жараёнини Компьютер ва ахборот технологияларисиз тасаввур этиш қийин. Бу эса Компьютер ва ахборот технологияларининг имкониятларидан фойдаланиш барча масалаларнинг ечимини ҳал қилади, яъни ахборотларни узатиш ва қайта ишлаш- бу билим, малака ва кўникмаларни тўлиқ шакллантиришни кафолатлайди дегани эмас, чунки буларнинг барчаси фақатгина ўқитишнинг самарали ва дидактик воситаларидан бири бўлиб ҳисобланади. Шунинг учун ҳам замонавий ахборот технологиялардан таълим тизимида фойдаланиш қуйидаги йўналишларда амалга оширилиши мақсадга мувофиқ:

- ахборот коммуникацион технологиялар ўрганиш объекти сифатида, яъни талабалар билим олиш жараёнида янги ахборот технологиялар, шу жумладан Компьютер, мультимедиа, масофадан ўқитиш, Интернет технологиялари ва уларнинг

таркибий қисмлари ҳамда фойдаланиш соҳалари бўйича умумий тушунча ва малакаларга эга бўлишлари лозим;

- ахборот коммуникацион технологиялар ўқитиш воситаси сифатида, яъни замонвий ахборот ва педагогик технологиялар асосида талабаларга билим берилади, яъни умумтаълим ҳамда мутахассислик фанларини ўқитишда ахборот коммуникацион технологиялардан фойдаланилади.

Таълим жараёнини бошқариш воситаси сифатида, яъни таълим муассасасининг ўқув, маънавий-маърифий ва илмий-татқиқот ишлари фаолияти самарадорлигини оширишда ахборот-коммуникацион технологиялар асосида ахборотлаштириш, таҳлил ва башорат қилиш тизимини яратиш ҳамда уни амалиётга жалб этиш мақсадга мувофиқ.

Мактабдаги таълим жараёнида ўқувчилар АКТ ёрдамида матн билан ишлашни, тасвирий объектларни ва маълумотлар базасини яратишни, электрон жадваллардан фойдаланишни ўрганади. Ўқувчилар ахборот йиғишнинг янги усуллари, улардан фойдаланишни ўрганиши, уларнинг дунёқарашини оширилишига ҳамда тасаввурларини кенгайтишига олиб келади. Дарсларда АКТ нинг ишлатилиши ўқишга бўлган мотивациясини, ўқувчиларнинг қизиқувчанлигини, мустақил ишларнинг самарадорлигини оширади. Компьютер АКТ билан биргаликда таълим соҳасида, ўқувчиларнинг ўқиш ва ижодкорлигида янги имкониятларни тақдим этади. Илк бор таълим АКТ шахснинг бўлажак касбининг асосий инструменти сифатида роль ўйнайди ва бундай имкониятдан тўлиқ фойдаланишни тақозо қилади. Таълим узлуксиз равишда ҳаётимизга бутун ҳаёт фаолияти давомида кириб келаверади ва АКТ асосида ўқув жараёнини ташкил этиш долзар вазифа бўлиб қолаверади.

АКТни қўллашда шахснинг барча қобилиятларини – қизиқувчанлик, одоб-ахлоқ, ижодкорлик, мулоқот ва эстетик қобилиятларни рўёбга чиқаришга ҳаракат қилиш керак. Бу қобилиятлар кераклича юқори даражада рўёбга чиқиши учун педагогнинг АКТ соҳасидаги билимдонлиги зарур. Педагогларда бу билимдонликни ривожлантиришни олий ўқув юртларидаги ўқиш давомида бошлаш керак. АКТ соҳасидаги билимдонликни қуйидагилар билан ифодаласа бўлади: замонвий ахборот муҳитида тажрибани баҳолаш ва фаолиятда қўллаш қобилияти: шахсий ижодкорлик қобилиятларини ривожлантиришга ҳаракат қилиш: умумий коммуникатив маданиятнинг, ахборот алмашишни ташкиллаштиришда тажриба ва назарий билимларнинг мавжудлиги: ахборотни олиш, танлаш, сақлаш, қайта ишлаш, ўзгартириш, тақдим этиш, узатиш ва қўллаш маданиятини ўзлаштириш.

Бугунги кунда бола ҳар қадамда уйда, интернет клубларида Компьютер билан тўқнаш келаётгани барчага аён. Табiiй савол туғилади: барча бола ҳам ушбу замонвий технологиядан ўз ўрнида мақсадли фойдаланяптими? Бунинг учун қандай чора-тадбирларни амалга ошириш талаб этилади?

Хусусан, таълимни Компьютерлаштириш фақат мактабни зарур техника ва Компьютер билан таъминлашдангина иборат эмас, биринчи навбатда, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг иш маҳсулдорлиги, таълим самарадорлигини оширишни кўзда тутаяди.

Ҳозирги кунда айнан ақлий тарбияга психологик педагогик жиҳатдан янгича ёндашувларни излаб топишнинг аҳамияти ортиб бормоқда. Таълим жараёнида болалар ақлий фаоллигини ривожлантириш таълимнинг турли шакл ва методларидан фойдаланиш билан бевосита боғлиқ.

Мактабда ўқитишни компютерлаштириш икки йўналишда амалга оширилмоқда. Информатика предмети ўрганиш (Компьютер – ўрганиш объекти) ва бошқа ўқув предметларини ўрганишда Компьютердан фойдаланиш (Компьютер – таълим воситаси). Шубҳасиз, Компьютер ўқувчининг ўқишга рағбатини оширади. Шунингдек, ўқув топшириқларини мураккаблик даражасига кўра тақдим этишни изга солиб

турувчи имкониятлар ортади, тўғри бажарилган топшириқ учун рағбатлантириш орқали ҳам мотивациянинг ўсишига эришиш мумкин.

Информатика ўқув предмети сифатида ўқувчиларда мантиқий ва техник тафаккурни ривожлантиришга қаратилишини ҳисобга олиб уни ўқувчиларга иложи борица ёшлиқдан ўргатиш зарур. Чунки юқори синфларда ўқувчиларнинг тафаккур юритиш тавсифи ва услуби етарлича шаклланиб, уни ўзгартириш бирмунча қийин кечади.

Таълим жараёнида ахборот коммуникацион технологияларидан фойдаланиш

Таълим жараёнида ахборот коммуникацион технологияларидан фойдаланган учун маълум бир шарт – шароитлар, яъни ахборот ресурслари Компьютер, видеопроектор, мултимедия воситалари, принтер, сканер ҳамда замонавий дастурий воситалар мавжуд бўлиши билан бир қаторда дастурий воситалардан фойдаланиш ўқувини, билимини ошириш лозим.

Бугунги кунда таълим жараёни самарадорлигини оширишда Компьютер ва ахборот технологиялари воситаларининг асосий таркибий қисми: ўқув дастурлари, мултимедия технологиялари, масофадан ўқитишнинг ўқув услу-бий таъминоти, виртуал лаборатория, электрон дарслик (ЕД), электрон ўқув кутубхонаси, халқаро интернет тизимлари ва бошқалар муҳим аҳамиятга ва ўринга эга бўлади .

Ўқув жараёнининг самарадорлиги ва мукамаллиги ахборотларни билим олувчига қандай тарзда берилишига, улар томонидан қандай қабул қилинишига ва уларни амалиётга қандай татбиқ қилинишига боғлиқ бўлади. Мултимедия технологиялари ўрганилаётган педагогик ва иқтисодий жараёнлар тўғрисидаги ҳар бир ахборотни таълим олувчиларга ҳаракатли, овозли ва видеоли кўринишларда баён қилиб беради. Бу эса катта ҳажмдаги ахборотни бериш учун кетадиган вақтни тежаш билан бирга, уларни янги ахборотларни қабул қилиш ва улардан амалий фойдаланиш даражасини оширади.

Бошқача айтганда, таълим жараёнида Компьютер ва ахборот технологияларидан мукамал фойдаланиш учун асосий эътибор энг аввало ўқитувчига ва талабага зарур бўлган шароитни яратишга, Компьютерларни ўқув жараёнларида самарали қўллашига, яъни мултимедияли электрон ўқув ва услубий қўлланмаларни компьютер имиацион моделлар асосида яратиш ва кенг миқёсида фойдаланишга қаратилиши лозим.

Ушбу фикр ва қарашлар хорижий олимларнинг тадқиқотларида ҳам ўз тасдиғини топган. Ахборот технологияларининг ёш авлод таълим-тарбиясидаги аҳамиятини ўрганган қатор хорижий тадқиқотчилар фикрича, жамият ривожланишининг янги ахборот босқичига ўтиш жараёнида ёш авлодда техник воситалардан оқилона фойдаланиш, ахборотни қабул қилиш, қайта ишлаш ва фойдаланиш, оламни ўз ахборотлари асосида идрок этиш, тез ўзгариб бораётган ахборот муҳитида мавжуд нарс ва ҳодисаларга нисбатан мустақил муносабатга эга бўлиш ҳамда турли ахборот хуружларига қарши иммунитет ҳосил қилиш каби кўникма ва малакаларни шакллантириш зарур.

Шунингдек, тадқиқотчилар ўқувчиларнинг ахборот муҳитига психологик тайёргарлигини илк мактаб давридан шакллантириш лозимлигини таъкидлайдилар. Бу эса мактаб таълимининг илк босқичи ҳисобланган бошланғич таълимга сифат жиҳатидан янгича талабларни юклаб, унда болаларнинг Компьютер саводхонлигини оширишни тақозо этади. Зеро, ахборот технологиялари анъанавий таълим воситалари билан уйғунликда болани ижодкор шахс сифатида тарбиялаш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Максимей И. В. Имитационное моделирование на ЭВМ. — М.: Радио и связь, 1988.- 232 с.: ил.— ИСБН 5-256-00001-2. 1988 г.

2. Лутфиллаев М.Х. Разработки методической системы виртуальных ресурсов на основе компьютерных имитационных моделей Ж, "Казахский журнал новости науки" научно-технический журнал 2015 №1. 9-19 С.

3. Лутфиллаев М.Х. Ахборот технологиялари интеграцияси асосида таълим самарадорлигини ошириш // Касб ҳунари таълими. –Тошкент, 2004. -№5. –Б. 28-29.

ИНФОРМАТИКА ФАНИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КОМПЬЮТЕР ИМИТАЦИОН МОДЕЛЛАР АСОСИДА КАСБИЙ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Лутфиллаев Махмуд Ҳасанович

Самарқанд давлат университети, профессор

Мелиева Моҳинур Бахромовна

Самарқанд давлат университети, таянч докторант

e-mail: mohinur.meliyeva93@gmail.com

Аннотация. Мақолада информатика фани ўқитувчиларининг касбий компетенциясини оширишда Компьютер имитацион моделларининг хориж тажрибаси, унинг ҳозирги ҳолати масаласи муҳокама қилинган.

Калит сўзлар. Компьютер имитацион модел, компетенция, информатика ва ахборот технологиялари.

Аннотация. В статье рассматривается зарубежный опыт использования компьютерных имитационных моделей в повышении профессиональной компетентности учителей информатики, а также его современное состояние.

Ключевые слова. компьютерная имитационная модель, компетентность, информатика и информационные технологии.

Annotation. The article discusses the foreign experience of computer simulation models in improving the professional competence of computer science teachers, as well as its current status.

Key words. Computer simulation model, competence, informatics and information technologies.

Ахборот технологияларининг жамият ҳаётининг барча жабҳаларига жорий этилиши кўплаб касбий соҳаларда фаолият мазмуни ва шаклларида жиддий ўзгаришларга олиб келди. Таълим тизимининг янги таълим стандартларига ўтиши ўқитувчиларни ўз фанлари мазмунини қайта кўриб чиқишга, талаба-ўқувчиларда янги билим, кўникма ва малакаларни шакллантириши мумкин бўлган таълим йўналишлари ҳақида ўйлашга мажбур қилади.

Таълим тизимини модернизация қилиш мақсадлардан бири сифатида информатика ва ахборот технологиялари таълими бўйича тегишли даражадаги, меҳнат бозорида рақобатбардош, ўз касбини мукамал биладиган ва доимий касбий ўсишга тайёр, ижтимоий ва касбий ҳаракатчанликка эга бўлган малакали мутахассисни тайёрлашни белгилайди. Бўлажак информатика ўқитувчисининг касбий компетенциясини шакллантириш муаммоси бўйича назарий тадқиқотларнинг етарли эмаслиги касбий тайёргарлик натижаларига салбий таъсир кўрсатади ва юқори сифатли касбий тайёргарликни таъминлашнинг объектив еҳтиёжи билан уни модернизациялаш усулларисиз амалга оширишнинг мумкин эмаслиги ўртасидаги зиддиятга олиб келади.

Юқоридагиларга асосан, информатика ўқитувчисининг касбий тайёргарлик жараёнида касбий компетенциясини шакллантиришнинг назарий ва амалий жиҳатлари ушбу муаммо хусусида тадқиқотлар олиб боришни тақозо қилади.